LAUSUNTO
2.9.2024

Sivistysvaliokunta

Asia: Valtioneuvoston kirjelmä sivistysvaliokunnalle harjoitteludirektiivistä

Viite: U 31/2024 vp

1. Yleistä

Sivistysala ry (Sivista) kiittää mahdollisuudesta lausua koskien harjoitteludirektiiviä. Sivistan tavoitteena on, että Suomi on parhaiten koulutettujen ihmisten hyvinvoiva, avoin ja vetovoimainen maa, jossa osaamisella ja luovuudella tehdään parempaa maailmaa. Sivista pitää lähtökohtaisesti kannatettavina direktiiviehdotuksen tavoitteita, joilla työsuhteisten harjoittelijoiden asemaa parannettaisiin ja selkiytettäisiin. Direktiiviehdotuksen tavoitteet ovat tärkeitä perusoikeuksien ja nuorten yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta ja selkiyttämiselle on tarvetta. Sivista tukee myös valtioneuvoston kantoja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviehdotukseen. Kaiken tasoisiin koulutuksiin sisältyvien harjoittelujaksojen sekä erilaisten oppi- ja koulutussopimusten selkeät pelisäännöt ovat tärkeitä työnantajien, opiskelijoiden sekä koko yhteiskunnan näkökulmasta.

2. Harjoittelijan aseman selkiyttäminen

Työsuhteisen harjoittelijan aseman määrittely ja selkiyttäminen olisi hyödyllistä, sillä harjoittelukäytännöt eivät toteudu tällä hetkellä yhdenvertaisesti. Suomessa harjoittelijoiden työehdot ovat moninaisia ja erilaisia harjoittelun periaatteita on lukuisia. Harjoittelu voi olla palkallista, palkatonta, säädetysti tai alakohtaisesti pakollista, vapaavalintaista, sopimuksenvaraista ja joissain tapauksissa ministeriön tai oppilaitoksen tukemaa. On myös esitetty, että varsinaisia työsuhteita pyrittäisiin joissain tapauksissa naamioimaan harjoitteluksi, vaikka harjoittelija tekisi samaa työtä kuin työsuhteiset. Harjoittelujen kesto myös vaihtelee.

Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa on erilaisia harjoittelun malleja. Osa harjoitteluista on ei-työsuhteisia, siis palkattomia. Suomessa koulutus on pääsääntöisesti maksutonta ja opiskelun, myös harjoittelun, etenemistä seurataan opintopisteillä. Opintopisteiden karttumisen voidaan tulkita kuvaavan korkeakoulun tunnustusta harjoittelussa tehdystä työstä ja hankitusta osaamisesta. Harjoittelu on pääsääntöisesti osa opintoja, joten siihen saa myös opintotukea.

Toisaalta osa korkeakouluopiskelijoista saa harjoittelun ajalta sekä palkkaa että opintopisteitä. Yliopistoilla on yhteisesti sovitut harjoittelun laatupuitteet eivätkä yliopistot lähtökohtaisesti julkaise ilmoituksia palkattomista harjoittelupaikoista alustoillaan, mm. suomalaisten yliopistojen työelämä- ja urapalveluiden valtakunnallinen yhteistyöverkosto Aarresaaressa. Tästä huolimatta käytännöt vaihtelevat korkeakoulujen tiedekuntien/osastojen välillä ja eri alojen välillä. Toisilla aloilla harjoittelut

Sivistysala ry
Eteläranta 10, 00130 Helsinki
www.sivista.fi

ovat käytännössä aina työsuhteisia ja palkallisia ja toisilla taas ei-työsuhteisia, palkattomia. Silloin, kun kysymys on samanlaisesta opintoihin sisältyvästä harjoittelusta, nykytilaa ei voi pitää yhdenvertaisena. Osa yliopistoista myös tukee harjoittelua maksamalla työnantajille korvausta, jotta harjoittelijoita otettaisiin vastaan. Osa työnantajista myös vaatii tällaista harjoittelukorvausta.

Harjoittelukorvauksen maksamisen periaatteet vaihtelevat korkeakoulusektoreittain. Yliopisto-opiskelija voi saada tukea harjoitteluunsa yliopistostaan, mutta ammattikorkeakouluopiskelijalla ei ole tällaista mahdollisuutta. Kaiken kaikkiaan yhdenvertaisissa harjoittelukäytännöissä on kehittämisen varaa.

Ammatillisessa koulutuksessa on käytössä vuonna 2018 vakioitu työharjoittelun malli, jossa erotellaan ei-työsuhteinen harjoittelu eli koulutussopimus sekä työsuhteinen harjoittelu eli oppisopimus, jotka tehdään yrityksen kanssa. Molemmille malleille on olemassa selkeät ohjeet ja suositukset. Oppivelvollisuuttaan suorittaville opiskelijoille koulutus ja koulutuksessa tarvittavat välineet ja materiaalit ovat pääosin maksuttomia ja opinnoista saa osaamispisteitä. Jos harjoittelut kuuluvat opintoihin niihin saa myös opintotukea. Työnantajille ei makseta koulutuskorvausta.

Oppisopimus on työsuhteinen tapa opiskella ammatti, vaihtaa alaa, saada todistus omasta osaamisesta, jatkaa loppuun kesken jääneet opinnot tai hankkia lisäkoulutusta. Oppisopimusopiskelua ei siis kutsuta varsinaisesti harjoitteluksi, sillä koko oppiminen tapahtuu työpaikalla.

3. Vaikutukset kokonaisuutena

Sivista kannattaa harjoittelijan määrittelyä ja aseman selkiyttämistä. Sivista näkee, että harjoitteludirektiivi suojelisi opiskelijoita mutta myös mahdollisesti syrjäytymisvaarassa olevia nuoria ja lisäisi yhdenvertaisuutta. Direktiiviehdotuksella vahvistettaisiin oikeudenmukaisia ja kohtuullisia työoloja ja -ehtoja sekä nuorten suojelua työssä.

Sivista tukee valtioneuvoston myönteistä kantaa siihen, että harjoittelijoiden valvontaa voitaisiin helpottaa asettamalla oikeussuhteen luonteen kokonaisarviointia tukevia kriteereitä siitä, milloin harjoittelu on työsuhteista harjoittelua/työtä. Direktiivissä tulisi myös huomioida, ettei direktiiviehdotuksella rajoiteta työmarkkinaosapuolten mahdollisuuksia sopia harjoittelun edellytyksistä, kriteereistä ja harjoittelijan työsuhteessa sovellettavista työehdoista.

Jos tulevan direktiivin määritelmän mukaiset korkeakouluharjoittelut muuttaisivat osan palkattomista harjoitteluista palkallisiksi työsuhteiksi, tämä edellyttäisi työnantajilta merkittävämpää resursointia, hallinnollista panostusta ja ohjausta. Laadukkaat harjoittelut edistävät kuitenkin positiivisia työnantajamielikuvia ja vastuullinen työnantaja huolehtii oman alansa osaavan työvoiman saannista. Muutoksen myötä voisi käydä niin, että työsuhteisia harjoittelupaikkoja olisi vaikeampaa löytää, mikä saattaisi hidastaa opintoja. Esimerkiksi tulisi harkita, voisiko hyvinvointialueita tarvittaessa velvoittaa harjoittelupaikkojen tarjoamiseen osana julkisia tehtäviään.

Sivista tukee valtioneuvoston kantaa, että direktiivissä olisi syytä ottaa huomioon jäsenvaltioiden erilaiset koulutusjärjestelmäratkaisut. Direktiivi voisi kuitenkin ohjata jäsenvaltioita varmistamaan, että harjoittelukäytännöt olisivat selkeitä, sovittuja ja mahdollisimman yhdenvertaisia opiskelijoiden näkökulmasta kaikilla koulutusasteilla. Direktiivi tulisi muotoilla riittävän joustavaksi muun muassa harjoittelun pituuden osalta. Direktiivistä saisi aiheutua vain kohtuullisesti lisää sääntelyä ja hallinnollista taakkaa koulutuksen järjestäjille, yrityksille ja viranomaisille.

Sivistysala ry
Eteläranta 10, 00130 Helsinki
www.sivista.fi

Helsingissä 2.9.2024

Sivistysala ry

Heikki Kuutti Uusitalo, johtaja, politiikka ja vaikuttaminen

Paula Tuovinen, asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen
paula.tuovinen@sivista.fi, puh. +358503034873

Aleksi Sandroos, asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen
aleksi.sandroos@sivista.fi, puh. +358400826363

Sivistysala tekee sinnikästä työtä koulutuksen, osaamisen ja luovuuden puolesta. Sivista edustaa 400:aa yksityistä sivistysalan työnantajaa. Jäsentemme palveluksessa on 69 000 alan ammattilaista. Olemme Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n jäsen.

Sivistysala ry
Eteläranta 10, 00130 Helsinki
www.sivista.fi